

SABAH DALAM PROSES PEMBENTUKAN PERSEKUTUAN MALAYSIA

Aszlan Selamat
Fakulti Sastera dan Sains Sosial
Universiti Malaya
aszlan@gmail.com

Abstrak

Membentuk sebuah negara merupakan suatu perkara yang amat sukar kerana memerlukan banyak pengorbanan dari segi tenaga, wang ringgit dan juga masa. Banyak perkara telah dilakukan seperti membuat perundingan dan mengadakan sesi dialog bagi menjelaskan sesuatu cadangan. Bagi negeri Sabah pula, pengorbanan untuk menimbangakan cadangan pembentukan Malaysia merupakan suatu perkara baik yang dapat membantu dalam perkembangan dan pembangunan negeri Sabah. Makalah ini membincangkan tentang cadangan-cadangan awal pembentukan Persekutuan Malaysia serta faktor-faktor penubuhan Persekutuan Malaysia. Penglibatan Sabah dalam pembentukan Persekutuan Malaysia dikupas dengan penjelasan tentang peranan beberapa badan yang terlibat secara langsung dalam pembentukan Persekutuan Malaysia seperti Jawatankuasa Perundingan Perpaduan Malaysia, Suruhanjaya Cobbold dan Jawatankuasa Antara Kerajaan (JAK). Makalah ini juga membincangkan tentang reaksi penduduk Sabah terhadap rancangan pembentukan Persekutuan Malaysia serta cabaran Sabah dalam pembentukan Persekutuan Malaysia.

Kata kunci: Sabah, Persekutuan Malaysia, Persekutuan Tanah Melayu.

Abstract

Forming a nation is a very difficult task because it requires a lot of sacrifices in terms of energy, money and time. Much has been made such as making negotiations and also held a dialogue session to bring forward the proposal. For Sabah, the sacrifice of its people to consider the proposed formation of Malaysia is a good thing that can help in the growth and development of the state. This paper discusses the recommendations of the initial formation of Malaysia as well as factors of formation of the Federation of

Malaysia. The involvement of Sabah in the establishment of the Federation of Malaysia clarified with an explanation of the role of some bodies that are directly involved in the formation of Malaysia such as Malaysia Solidarity Consultative Committee, the Cobbold Commission and the Intergovernmental Committee (JAK). The paper also discusses the reaction of the people of Sabah to the formation of Malaysia plan as well as the challenge Sabah has to face in the establishment of the Federation of Malaysia.

Keywords: *Sabah, the Malaysian Federation, the Federation of Malaya.*

Pengenalan

Dalam pembentukan Malaysia sebagai sebuah negara, banyak cabaran dan rintangan yang dihadapi oleh pemimpin-pemimpin dan rakyat yang terlibat. Pada awalnya, Persekutuan Tanah Melayu telah diisytiharkan merdeka pada 31 Ogos 1957. Pada ketika itu, negeri-negeri lain seperti Singapura, Sabah, Sarawak dan Brunei masih berada di bawah pentadbiran British. Pembentukan Malaysia merujuk kepada gabungan Persekutuan Tanah Melayu, Sabah, Sarawak dan Singapura. Persekutuan ini telah diisytiharkan pada 16 September 1963. Pada tahun 1965, Singapura telah keluar daripada Persekutuan Malaysia. Walau bagaimanapun, Malaysia masih berdiri sebagai sebuah negara berdaulat sehingga hari ini. Sungguhpun begitu, isu-isu tentang gabungan berkaitan pembentukan negara Malaysia sering menjadi perdebatan dan agenda politik terutamanya bagi negeri Sabah dan Sarawak yang sama-sama membentuk Malaysia. Isu yang selalu menjadi perdebatan dalam kalangan pemimpin Malaysia adalah sama ada Sabah ‘menyertai’ atau sama-sama ‘membentuk’ Malaysia. Kedua-dua frasa ini merupakan retorik bahasa yang biasanya diangkat bagi menjelaskan status negeri Sabah dalam Persekutuan Malaysia. Bagi menjawab persoalan ini, ia melibatkan beberapa proses ke arah pembentukan negara Malaysia, iaitu negeri Sabah terlibat dari awal perbincangan sehingga pengisytiharan Persekutuan Malaysia pada 16 September 1963 yang menyebabkan banyak perubahan dalam perlembagaan.

Cadangan-cadangan Awal Penubuhan Persekutuan Malaysia

Cadangan awal bagi menggabungkan Persekutuan Tanah Melayu, Singapura dan Negeri-negeri Borneo tidak pernah dinyatakan dengan jelas sebelum tahun 1960. Walau bagaimanapun, istilah yang merujuk gabungan wilayah Malaysia sering digunakan oleh pegawai-pegawai Eropah pada abad ke-19 dan abad ke-20 yang merujuk kepada wilayah Semenanjung Malaysia, Borneo, selatan Filipina dan juga Kepulauan Rempah yang telah dipecahkan kepada dua empayar besar selepas Perjanjian London 1824.¹ Bermakna, istilah Malaysia tidak pernah wujud sebagai suatu konsep politik.

Pembentukan cadangan Malaysia juga ada kaitannya dengan kebimbangan British akibat kesedaran politik di Asia Tenggara selepas Perang Dunia Kedua menyebabkan satu demi satu negara-negara di rantau Asia menuntut kemerdekaan. Hal ini ditambah lagi dengan Persidangan Agung Bangsa-Bangsa Bersatu pada tahun 1960 yang meluluskan Resolusi 1514 (XV) bagi memerdekakan tanah-tanah jajahan.²

Cadangan penubuhan negara gabungan sebagai penyatuan politik buat pertama kalinya pernah dinyatakan oleh Lord Brassey pada tahun 1887, iaitu salah seorang Ahli Pengarah Syarikat Berpiagam Borneo Utara.³ Cadangan ini bertujuan mewujudkan percantuman negeri-negeri Tanah Melayu, Singapura dan wilayah-wilayah Borneo supaya pihak British dapat membentuk sebuah tanah jajahan yang besar. Bagaimanapun, cadangan beliau tidak mendapat sokongan dan perhatian daripada pihak British. Frank Swettenham juga pernah mencadangkan perkara yang sama sebelum Perang Dunia Kedua dan mendapat respons yang sama dari pihak British, iaitu tidak menyokong cadangan tersebut.

Selepas Perang Dunia Kedua, Malcolm MacDonald, iaitu Pesuruhjaya Tinggi British di Asia Tenggara mencadangkan hasrat untuk penyatuan politik Malaysia. Walau bagaimanapun, ketiga-tiga wilayah Borneo tidak menunjukkan minat terhadap cadangan tersebut.

Di Singapura, cadangan mencantumkan Tanah Melayu, Brunei, Sabah dan Sarawak mula disuarakan oleh Thio Chan Bee, iaitu seorang ahli Majlis Perundangan Singapura merangkap naib Presiden Parti Progresif pada tahun

1948 dan diulangi sebanyak tiga kali. Cadangan ini disokong oleh Sir Robert Boothby iaitu seorang Ahli Parlimen Komanwel yang dalam rangka lawatan ke Singapura. Beliau berpendapat bahawa penyatuan ini akan memberikan keuntungan dari segi ekonomi dan strategi. Walau bagaimanapun, cadangan ini masih mendapat sambutan yang dingin dari pihak British.

Pada 27 Mei 1961, Tunku Abdul Rahman telah mengusulkan cadangan Penubuhan Malaysia kepada Persatuan Wartawan Asing di Singapura dan mendapat perhatian serius serta sokongan daripada Perdana Menteri Singapura Lee Kuan Yew dan Perdana Menteri Britian Harold MacMillan. Idea penubuhan Malaysia sebenarnya telah dirancang dengan teliti sebelum itu di mana Tunku Abdul Rahman pernah menyebut perkara ini dalam ucapan di Perhimpunan Agung UMNO pada 26 Disember 1955 yang dinamakan 'Melayu Raya'. Dalam memorandum Parti Perikatan kepada Suruhanjaya Reid yang dikeluarkan pada bulan Ogos 1956 mencadangkan Persekutuan dinamakan 'Malaysia'.⁴

Faktor-faktor Pembentukan Persekutuan Malaysia

Menurut Zulhimi Paidi dan Rohani Abdul Ghani (2003), terdapat tujuh faktor yang memainkan peranan penting bagi Tunku membuat cadangan pembentukan tersebut. Antara faktor-faktor tersebut ialah:

Aspek keselamatan - Perkara ini disebabkan oleh keadaan politik dalaman Singapura yang dikuasai oleh Parti Barisan Sosialis yang berfahaman Komunis yang menang pada pilihan raya di kawasan Hong Lim. Kawasan Hong Lim merupakan kubu kuat bagi Parti Tindakan Rakyat (PAP) di bawah pimpinan Lee Kuan Yew. Kemenangan ini membimbangkan Tunku mengenai pengaruh komunis dari Singapura yang akan menular ke Tanah Melayu. Perkara ini disebabkan Tanah Melayu pada ketika itu baru sahaja selesai mempertahankan negara daripada ancaman Parti Komunis Malaya sehingga negara diisytiharkan darurat dari tahun 1948 hinggalah tahun 1960. Lagipun keadaan dunia pada ketika itu di kemuncak Perang Dingin antara kuasa Komunis dan juga Kuasa Demokrasi. Oleh itu, percantuman ini dapat dirasakan mampu membantu mengurangkan masalah tersebut. Bagi pihak British pula, hal ini bertujuan menjaga kepentingan ekonomi mereka di

Singapura sebagai pelabuhan entrepot serta pertahanan mereka. Oleh itu, dengan adanya gabungan ini ia dapat mengurangkan kuasa Komunis di Singapura, sekali gus dapat menjaga konsensi British di Singapura kerana telah banyak melabur di negara Kota Singa tersebut.

Aspek keseimbangan bilangan kaum juga merupakan antara fakta kepada penubuhan Persekutuan Malaysia. Percantuman antara Tanah Melayu dan Singapura akan menyebabkan berlakunya ketidakseimbangan kaum terutamanya antara kaum Melayu dan kaum Cina. Kebimbangan Tunku adalah berkenaan bilangan kaum Melayu yang akan diatasi oleh kaum Cina berdasarkan jumlah dan peratusan penduduk di Malaya dan Singapura menurut bancian pada tahun 1957. Berdasarkan bancian tersebut, penduduk Cina di Singapura adalah melebihi penduduk Cina di Tanah Melayu. Bagaimanapun, jumlah penduduk Cina di Tanah Melayu adalah hampir dengan penduduk kaum Melayu. Oleh itu, jika Tanah Melayu dan Singapura digabungkan penduduk Cina akan melebihi kaum Melayu, iaitu 44.6 peratus berbanding kaum Melayu sebanyak 43.2 peratus. Jumlah bancian ini telah menyebabkan Tunku berasa bimbang dan mesti mencari jalan untuk menyeimbangkan komposisi antara kaum tersebut. Oleh itu, Tunku telah mengambil jalan untuk mempelawa negeri-negeri di Borneo bagi sama-sama berunding untuk membentuk Persekutuan Malaysia. Pada ketika itu, kaum Cina di Sabah hanya seramai 25.0 peratus berbanding kaum-kaum lain.⁵

Selain itu, ketika Tanah Melayu diisytiharkan merdeka, negeri-negeri Borneo dan Singapura masih lagi belum mencapai kemerdekaan. Oleh itu, dengan adanya Persekutuan Malaysia ia dapat membantu negeri-negeri lain untuk mencapai kemerdekaan secepat mungkin. Hal ini penting kerana ia dapat membantu mewujudkan suasana aman dan harmoni dalam kalangan negeri-negeri yang terlibat.

Penubuhan Persekutuan Malaysia juga dapat membantu penduduk Sabah dan Sarawak meningkatkan taraf hidup, selain dapat mengecapi kemerdekaan. Sabah dan Sarawak bebas melakukan pembangunan yang tidak diusahakan oleh pihak British sebelum ini. Tanah Melayu mahu dengan adanya Persekutuan Malaysia, maka nasib bumiputera Sabah dan Sarawak lebih terbelah.

Pada masa yang sama, Tunku merasakan penyatuan politik ini dapat mempereratkan kembali hubungan yang sedia ada antara masyarakat serumpun yang hilang akibat daripada proses penjajahan yang berlaku. Ikatan hubungan sememangnya sedia wujud dan memang terjalin oleh ikatan darah sebagai satu bangsa yang sama, iaitu bumiputera di wilayah Nusantara.⁶

Sebagai sebuah wilayah yang merdeka, Tanah Melayu mempunyai ekonomi yang stabil dengan bahan mentah yang banyak. Oleh itu, kemasukan Singapura merupakan suatu perkara yang membawa kebaikan bagi mengukuhkan lagi kedudukan ekonomi dan politik Tanah Melayu. Seperti kata-kata Tunku;

“It is premature for me to say now how this closer understanding can be brought about but it is inevitable that we should look ahead to this objective and think of a plan whereby these territories can be brought closer together in political and economic co-operation.”⁷

Penglibatan Sabah dalam Pembentukan Persekutuan Malaysia

Negeri Sabah merupakan salah sebuah wilayah yang menjadi fokus kepada pembentukan Malaysia, seperti yang terkandung dalam cadangan penubuhan Persekutuan Malaysia. Bagi pihak Tunku, perkara ini dapat menyelesaikan masalah ketidakseimbangan komposisi kaum dalam kalangan kaum orang Melayu dan kaum Cina antara Tanah Melayu dan Singapura. Namun, di pihak British pula, perkara ini adalah untuk menjaga kepentingan mereka dalam kalangan negeri yang pernah menjadi tanah jajahan untuk diletakkan dalam persekutuan Komanwel.

Di Sabah, rancangan penubuhan Malaysia telah memeranjatkan pemimpin-pemimpin dan parti-parti politik yang baharu muncul di wilayah tersebut, termasuk pemimpin dari Sabah seperti Donald Stephen yang menubuhkan United National Kadazan Organization (UNKO) pada bulan Ogos 1961. Dengan kesedaran politik baharu dan keinginan yang berkobar-kobar untuk merdeka, mereka menganggap rancangan Malaysia ini merupakan satu bentuk penjajahan baharu, iaitu sebagai satu helah Tanah Melayu untuk meluaskan kuasa dan menggantikan penjajahan British. UNKO telah menyuarakan rasa tidak setuju mereka berhubung rancangan pengisytiharan

Malaysia pada 9 Julai 1961 di Jesselton. Mereka berpendapat sekiranya rancangan Malaysia berjaya dilaksanakan, segala jawatan pentadbiran di Sabah akan diambil alih dan diisi oleh orang-orang Melayu dari Semenanjung.

Oleh itu, beberapa pemimpin dari Borneo telah telah membentuk satu Barisan Bersatu (United Front) pada bulan Julai 1961 untuk mencabar rancangan Malaysia. Barisan Bersatu ini terdiri daripada Pengerusi SUPP Ong Kee Hui, A.M Azahari dari Parti Rakyat dan Donald Stephen dari UNKO yang mewakili negeri Sabah.⁸ Walaupun di pihak Singapura iaitu Lee Kuan Yew telah bersetuju bagi pembentukan Malaysia, Barisan Bersatu masih lagi tidak bersetuju tentang rancangan pembentukan Malaysia.

Pada Julai 1961, beberapa wakil dari Barisan Bersatu telah dijemput oleh pihak British untuk menghadiri persidangan Persatuan Parlimen Komanwel yang kelapan di Singapura bagi mewakili negeri Sabah dan Sarawak. Dalam persidangan ini, wakil dari Sabah, iaitu Donald Stephen telah bertemu dengan dengan wakil-wakil dari Tanah Melayu iaitu Tunku Abdul Rahman dan dari Singapura yang diwakili oleh Lee Kuan Yew bagi membincangkan rancangan berkaitan Malaysia. Dalam perbincangan ini, Lee Kuan Yew telah mengajak wakil-wakil dari Borneo untuk berdialog:

“I would like to suggest that at the conference you speak your minds frankly. Let us know what are the things that you feel to be safeguarded. Let us know how they can be done and when.”⁹

Jawatankuasa Perundingan Perpaduan Malaysia

Perbincangan ini telah membawa kepada pembentukan Jawatankuasa Perunding Perpaduan Malaysia (MSCC) pada 23 Julai 1961. MSCC ini dianggotai oleh wakil-wakil dari Tanah Melayu, Singapura, Sabah, Sarawak dan Brunei, iaitu Donald Stephen telah dilantik menjadi pengerusi bagi jawatankuasa ini. Pembentukan jawatankuasa ini bertujuan mengumpul dan membandingkan buah fikiran serta pendapat-pendapat berkenaan pembentukan Malaysia di wilayah-wilayah yang terlibat. Selain itu, jawatankuasa ini juga adalah untuk menyebarkan keterangan dan menggalakkan perbincangan tentang rancangan Malaysia dan menyegerakan kesedaran ke arah pembentukan Malaysia.

Jawatankuasa ini telah mengadakan perjumpaan sebanyak empat kali, iaitu yang pertama diadakan di Jesselton pada 21 Ogos 1961. Perjumpaan kedua diadakan di Kuching pada 18 December 1961, perjumpaan ketiga di Kuala Lumpur pada 6 Januari 1962 dan perjumpaan terakhir diadakan di Singapura pada 1 Februari 1962.¹⁰ Pada perjumpaan pertama, Brunei tidak menghantar wakil dan memberi alasan bahawa mereka kesuntukan masa. Pada perjumpaan seterusnya, Brunei telah menghantar wakil tetapi hanya sebagai pemerhati. Dalam pada itu, Kerajaan Sabah telah mengeluarkan kertas putih yang bertajuk 'Borneo Utara dan Malaysia' pada 31 Januari 1962 yang bertujuan memberi penerangan kepada rakyat Sabah tentang konsep Malaysia agar rakyat Sabah dapat memberi pendapat kepada suruhanjaya penyiasat kelak. Secara umumnya, kertas putih tersebut menerangkan kebaikan menubuhkan Persekutuan dan kepentingan-kepentingan Sabah yang berkaitan dengan politik, ekonomi dan pelajaran.¹¹ Sebagai langkah untuk menyedarkan rakyat, kertas tersebut telah disebarikan secara meluas di seluruh negeri Sabah. Hasil daripada perundingan jawatankuasa ini telah mencapai beberapa keputusan, iaitu:

- 1) Satu suruhanjaya hendaklah dibentuk bagi mendapatkan pandangan rakyat Sabah dan Sarawak mengenai usul pembentukan Persekutuan Malaysia.
- 2) Perlembagaan Malaysia hendaklah diasaskan daripada perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu 1957.
- 3) Islam hendaklah dijadikan agama rasmi persekutuan.
- 4) Bahasa Melayu menjadi bahasa rasmi bagi persekutuan Malaysia.
- 5) Kedudukan istimewa Bumiputera Sabah dan Sarawak dikekalkan.¹²

Suruhanjaya Cobbold

Suruhanjaya ini merupakan hasil daripada perundingan Jawatankuasa Perunding Perpaduan Malaysia (MSCC) dengan pihak British pada November 1961.¹³ Tujuan penubuhan suruhanjaya ini adalah untuk meninjau pendapat rakyat Sabah dan Sarawak berhubung rancangan penubuhan Malaysia. Suruhanjaya ini telah menjalankan kerjanya pada tahun 1962 dengan membuat tinjauan menyeluruh di Sabah dan Sarawak. Laporan suruhanjaya ini telah dikemukakan pada pertengahan tahun 1962. Berdasarkan laporan suruhanjaya ini, didapati sebanyak 71.0 peratus rakyat Sabah telah bersetuju dengan penubuhan Malaysia.

Menurut laporan yang diperoleh, Jawatankuasa Cobbold telah membentangkan beberapa syor berhubung penubuhan Persekutuan Malaysia, iaitu:

- 1) Nama 'Malaysia' adalah sesuai dan dipersetujui bagi persekutuan yang ditubuhkan.
- 2) Majlis Undangan negeri Sabah dan Sarawak diberi kuasa menentukan hal ehwal agama dan dasar imigresen.
- 3) Kedudukan istimewa kaum bumiputera Sabah dan Sarawak dikekalkan.
- 4) Perwakilan Sabah dan Sarawak akan diwujudkan dalam Parlimen Malaysia.
- 5) Sabah dan Sarawak mencadangkan penubuhan sebuah jabatan persekutuan bagi mengendalikan hal ehwal kewangan, kewarganegaraan, kedudukan bumiputera, kebebasan beragama, pendidikan dan perwakilan di parlimen.
- 6) Jawatankuasa Antara Kerajaan (JAK) hendaklah ditubuhkan. Jawatankuasa ini bertanggungjawab menjamin hak dan kepentingan rakyat Sabah dan Sarawak agar tidak tergugat apabila negeri-negeri ini bersatu membentuk Persekutuan Malaysia.¹⁴

Dalam laporan suruhanjaya ini, hampir kesemuanya dipersetujui oleh Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu dan Kerajaan British.

Jawatankuasa Antara Kerajaan (JAK)

Hasil daripada tinjauan yang dibuat oleh Suruhanjaya Cobbold, satu jawatankuasa yang dikenali sebagai Jawatankuasa Antara Kerajaan (JAK) telah ditubuhkan pada Ogos 1962 seperti yang ditegaskan dalam laporan suruhanjaya tersebut.

“Saya menyokong dengan kuatnya cadangan supaya badan perunding, termasuk Jawatankuasa Kerja bersama ditubuhkan dengan segera yang boleh untuk meneruskan rancangan Malaysia.”¹⁵

Jawatankuasa ini telah dipengerusikan oleh Lord Landsdowne. Wakil dari Sabah yang menjadi anggota dalam jawatankuasa ini ialah Donald Stephen dan Datu Mustapha Datu Harun.¹⁶ Jawatankuasa ini ditubuhkan

untuk mengkaji peruntukan perlembagaan yang berkaitan dengan penyertaan Sabah dan Sarawak dalam pembentukan persekutuan Malaysia. Dalam hal ini, Sabah telah mengemukakan satu memorandum yang dinamakan 'Dua Puluh Perkara' yang bertujuan untuk melindungi hak dan kepentingan Sabah.

Berdasarkan memorandum yang dikemukakan, JAK telah mengesyorkan perkara-perkara penting, iaitu:

- 1) Islam dijadikan agama rasmi persekutuan dengan pengecualian ke atas Sabah dan Sarawak.
- 2) Bahasa Melayu menjadi bahasa kebangsaan persekutuan tetapi bahasa Inggeris masih boleh digunakan sebagai bahasa rasmi di Sabah dan Sarawak.
- 3) Sistem pendidikan diletakkan di bawah kawalan Kerajaan Pusat, kecuali Sabah dan Sarawak. Sistem di kedua-dua negeri ini masih kekal di bawah kawalan Kerajaan Negeri sehinggalah Majlis Negeri memindanya.
- 4) Dalam Parlimen Malaysia pula, 16 kerusi diperuntukkan kepada Sabah, 24 kerusi untuk Sarawak dan 15 kerusi untuk Singapura.
- 5) Imigresen adalah bidang kuasa kerajaan pusat tetapi Sabah dan Sarawak diberi kuasa mengendalikan hal-hal berkenaan imigresen.¹⁷

Dalam rundingan jawatankuasa ini, sikap tolak ansur dalam kalangan pemimpin Tanah Melayu, Sabah dan Sarawak telah mewujudkan persefahaman dan kejayaan.

Reaksi Penduduk Sabah terhadap Rancangan Malaysia

Pada mulanya, kebanyakan rakyat Sabah tidak bersetuju dengan rancangan Malaysia yang pada mereka hanyalah satu penjajahan Tanah Melayu dalam bentuk baharu bagi meluaskan kuasa. Penentangan ini menyebabkan pemimpin Sabah menyertai satu pertubuhan yang dikenali sebagai Barisan Bersatu (United Front) bagi menentang rancangan Malaysia seperti yang ditegaskan oleh Donlad Stephen dalam surat balas kepada Tunku Abdul Rahman.

We (The United Front) are against Joining Malaysia as individual states, and want Borneo territories to get together, so that when we talk with Malaya, it will be as equals and not as vassals..., and if we join Malaya now, the people who will come and take most of the top jobs will be...Malayan...the new expatriates..”¹⁸

Bagi pihak Donald Stephen pula, rancangan Malaysia ini adalah helah dan juga atas kepentingan Tunku Abdul Rahman sendiri bagi menyelesaikan masalah yang wujud antara Persekutuan Tanah Melayu dan Singapura.

In fact, Tun Stephens was conscious that Sabah and the other Borneo territories were being used to facilitate the merger of Malaya and Singapore. Among the objections he raised in his letter to the Straits Times therefore was one in which he accused the Tunku of attempting to use the Borneoan population to solve his “Singapore Problem.”¹⁹

Bagaimanapun selepas menghadiri persidangan Parlimen Komanwel, Donald Stephen telah mengubah fikiran dan menyokong rancangan Malaysia demi kebaikan penduduk Sabah sendiri terutamanya bagi orang Kadazan. Beliau melihat dengan pembentukan Malaysia, peluang kaum Kadazan untuk menjadi bangsa yang berjaya di Sabah dapat dicapai dalam pelbagai bidang akan menjadi kenyataan.²⁰

Bagi parti-parti politik pula seperti UNKO, pastinya mereka bersetuju kerana parti ini diketuai oleh Donald Stephen sendiri walaupun pada mulanya menentang. Dan begitu juga dengan Parti Kebangsaan Sabah Bersatu (USNO) yang diketuai oleh Datu Mustapha Datu Harun, juga bersetuju atas dasar persamaan agama.²¹ Bagaimanapun, Parti Pasok Momogun menentang rancangan Malaysia kerana beranggapan bahawa rancangan ini merupakan satu bentuk penjajahan baharu ke atas Sabah. Parti Bersatu dan Parti Demokratik²² pula seolah-olah bersetuju dan juga tidak bersetuju. Sekali pun bersetuju, mereka meletakkan syarat bahawa Sabah mestilah mempunyai kerajaan sendiri sebelum membentuk Malaysia. Mereka menuntut bahawa tidak ada bahasa dan agama rasmi, bahasa Inggeris terus kekal, hubungan Tanah Melayu dan Singapura mestilah dijalankan secara perlahan-lahan dan menentukan taraf kacukan China-Dusun di Sabah. Parti-parti politik ini juga mengkritik syor-syor dari MSCC dan bimbang Borneo Utara akan menjadi jajahan takluk Malaya.²³

Cabaran Sabah ke arah Pembentukan Persekutuan Malaysia

Tuntutan Filipina ke atas Sabah merupakan salah satu cabaran Sabah dalam pembentukan Persekutuan Malaysia. Dalam mencapai persetujuan antara pemimpin Tanah Melayu, Sabah, Sarawak dan Singapura, berlaku reaksi yang tidak menyenangkan terutamanya negara jiran Borneo Utara, iaitu Filipina yang mula menuntut hak ke atas Sabah bagi pihak waris Kesultanan Sulu. Apabila usaha-usaha MSCC menunjukkan adanya sokongan kepada rancangan penubuhan Malaysia, Filipina mula merasa bimbang dan menghantar memorandum pada 24 Mei 1962 kepada Duta Filipina di London. Bagaimanapun, tuntutan tersebut mendapat tindak balas yang negatif daripada pihak British dan mengingatkan bahawa sebarang tuntutan ke atas Sabah baik dari Kerajaan Filipina mahupun orang perseorangan akan ditentang oleh Kerajaan British. Walau bagaimanapun, Kerajaan Filipina tidak berputus asa dan sekali lagi menghantar surat kepada Kerajaan British pada 22 Jun 1962 bagi menuntut hak kedaulatannya ke atas Sabah sebagai wakil dan pengganti kepada Kesultanan Sulu. Bagi Filipina, Sultan Sulu tidak pernah menjual Sabah kepada pihak Syarikat Berpiagam Borneo Utara, sebaliknya hanya memajakkannya dengan bayaran sebanyak \$5000 setahun. Kawasan yang dituntut meliputi keluasan 29,388 batu persegi meliputi Pulau-Pulau Banggi dan Balambangan yang telah diserahkan kepada Baron Von Overback dan Alfred Dent suatu ketika dahulu.²⁴

Bagi pihak British pula, penyerahan tersebut adalah sebagai penyerahan hak dan kedaulatan untuk menyelesaikan perkara ini, satu perundingan telah diadakan di London pada 28 Januari 1963 di antara Naib Presiden Filipina, Emmanuel Pelaez dengan Setiausaha Luar British, Lord Home. Bagaimanapun, rundingan tersebut menemui kegagalan disebabkan pihak British yang tidak mahu mengakui kedaulatan Filipina ke atas Sabah. Sebelum itu, pada Ogos 1962 Filipina pernah menghantar surat kepada Tunku Abdul Rahman berhubung tuntutan ke atas Sabah. Tetapi Tunku menegaskan bahawa perkara tersebut adalah pertelingkahan di antara Filipina dengan Kerajaan British dan beliau tidak boleh campur tangan selagi Sabah tidak berada di bawah Persekutuan Malaysia. Disebabkan gagal dalam usaha untuk menuntut Sabah, Filipina telah mengambil langkah lain dengan membuat propaganda dan menuduh bahawa rancangan Malaysia merupakan rancangan British untuk

menjalankan penjajahan cara baharu. Perkara ini dibuat secara terbuka oleh Presiden Macapagal semasa menghadiri Kongres Filipina pada 28 Januari 1963. Perbuatan ini telah menaikkan kemarahan pemimpin-pemimpin Parti Perikatan di Sabah dan telah mengambil tindakan menghantar surat pada 16 Oktober 1962 kepada Presiden Macapagal bagi menafikan perkara tersebut.²⁵

Menjelang Pembentukan Persekutuan Malaysia

Selepas perundingan demi perundingan dilakukan antara pemimpin Tanah Melayu, Sabah, Sarawak, Singapura dan Brunei, akhirnya perkara ini telah mencapai tahap perundingan yang terakhir. Perundingan terakhir ini telah diadakan di London pada pertengahan tahun 1963. Persetujuan semua pihak telah ditandatangani pada pukul 11.30 malam, 8 Julai 1963 bertempat di Marlborough House, London. Dalam persetujuan ini, Brunei telah menarik diri kerana berasa tidak berpuas hati berkenaan soal-soal kewangan dan status Sultan Brunei sebagai raja berperlembagaan.²⁶ Dengan termeterainya perjanjian ini, pihak British telah mengalihkan kedaulatan ke atas Sabah, Sarawak dan Singapura yang bermula pada 31 Ogos 1963. Berikutan perjanjian tersebut, Majlis Undangan Sabah telah mengesahkan keputusannya untuk sama-sama bergabung membentuk Malaysia pada 8 Ogos 1963. Oleh itu, Parlimen Persekutuan Tanah Melayu telah meluluskan undang-undang Akta Malaysia untuk meminda perlembagaan persekutuan berdasarkan laporan JAK. Akibat timbul masalah-masalah antara Malaysia, Filipina dan Indonesia, pengumuman Persekutuan Malaysia terpaksa dianjakkan ke tarikh 16 September 1963 dari tarikh sebelumnya iaitu 31 Ogos 1963.²⁷

Rancangan pembentukan Malaysia merupakan rancangan pihak British yang tidak mahu melepaskan tanah jajahannya begitu sahaja disebabkan oleh kepentingan ekonomi. Atas dasar kepentingan ini, British telah mengusulkan cadangan bagi membentuk sebuah negara yang dikenali sebagai Malaysia, iaitu pada ketika itu Tunku Abdul Rahman dijadikan sebagai jurucakap.

Pembentukan Malaysia sebenarnya merupakan sebuah gagasan yang memerlukan gabungan antara Persekutuan Tanah Melayu, Singapura, Sabah dan Sarawak. Rancangan pembentukan ini merupakan cadangan daripada pihak British bagi menjaga kepentingan ekonomi mereka di keempat-empat

negeri jajahan kerana terpaksa memberikan kemerdekaan kepada negeri-negeri jajahan seperti yang termaktub dalam Perjanjian Atlantik.

Isu-isu keselamatan telah diangkat sebagai alasan utama bagi membentuk Malaysia seperti ancaman Komunis di Singapura dan juga tuntutan Filipina ke atas Sabah. Maka, bagi mengambil tindakan untuk menyelamatkan negeri-negeri yang terlibat, satu tindakan diambil bagi memerdekakan negeri tersebut. Selain itu, alasan bagi menyeimbangkan komposisi Melayu dan bumiputera dengan Cina dijadikan alasan agar keseimbangan dari segi komposisi antara kaum dapat dicapai. Walau bagaimanapun, bagi negeri Sabah pada mulanya gagasan pembentukan Malaysia mendapat reaksi yang negatif dalam kalangan pemimpin dan penduduk Sabah sendiri yang beranggapan bahawa perkara ini merupakan satu bentuk penjajahan baharu ke atas Sabah. Selepas perundingan demi perundingan dilakukan dan setelah pemimpin dan penduduk Sabah memahami tujuan pembentukan Malaysia, akhirnya mereka bersetuju untuk bersama-sama dengan negeri-negeri lain untuk membentuk sebuah negara walaupun pada mulanya sangsi dengan cadangan tersebut.

Pembentukan negara Malaysia ini bukanlah satu episod perundingan yang mudah kerana mengambil masa yang lama untuk mendapat persetujuan dari negeri-negeri lain. Sabah juga tidak ketinggalan membuat tawar-menawar dengan pihak Persekutuan yang diwakili oleh Tunku Abdul Rahman. Tawar-menawar tersebut termasuklah 20 Perkara tuntutan Sabah yang meliputi aspek politik, ekonomi dan sosial. Atas rundingan tersebut, perlembagaan persekutuan telah dipinda bagi memasukkan aspek-aspek yang berkaitan dengan penduduk bumiputera Sabah dan Sarawak seperti yang telah dipersetujui oleh semua pihak.

Sekiranya Sabah ketika itu tidak bersama-sama negeri lain membentuk Malaysia, Sabah akan mengalami masalah ancaman dari segi perebutan wilayah dengan negara Filipina yang pada ketika itu menuntut sebahagian dari negeri Sabah terutamanya di bahagian pantai timur. Oleh itu, berkemungkinan Sabah sekali lagi akan menghadapi masalah dari segi keselamatan wilayah, selain mengambil masa yang lama untuk merdeka. Oleh itu, tindakan bersetuju untuk bersama-sama membentuk negara Malaysia merupakan satu tindakan yang boleh dikatakan bijak pada ketika itu bagi menjamin kesejahteraan dari

segi politik, ekonomi dan sosial walaupun banyak isu lain yang berbangkit antara Kerajaan Persekutuan dan Kerajaan Negeri Sabah.

Bagi membuktikan bahawa Sabah sememangnya bersama-sama membentuk Malaysia, negeri ini mendapat kelebihan iaitu urusan tentang Imigresen berada di bawah pentadbiran Kerajaan Negeri Sabah sendiri. Kelebihan ini tidak terdapat di negeri-negeri lain di Semenanjung Malaysia. Walau bagaimanapun, isu pembentukan Malaysia bagi negeri Sabah masih menjadi perjuangan segelintir rakyat Sabah terutamanya pemimpin-pemimpin parti sehinggalah hari ini.

Kesimpulan

Membentuk sebuah negara merupakan suatu perkara yang amat sukar kerana memerlukan banyak pengorbanan dari segi tenaga, wang ringgit dan masa. Banyak perkara telah dilakukan seperti membuat perundingan dan mengadakan sesi dialog bagi memberi kefahaman tentang sesuatu cadangan seperti yang pernah dilakukan oleh Lee Kwan Yew dengan pemimpin-pemimpin dari negeri-negeri yang diajak untuk turut sama bergabung membentuk negara Malaysia. Rancangan yang pada mulanya dibuat oleh pihak British ini sebenarnya telah memberi peluang kepada pemimpin-pemimpin sama ada Sabah, Sarawak, Tanah Melayu mahupun Singapura dapat mengeratkan lagi hubungan antara mereka. Bagi negeri Sabah pula, pengorbanan seperti menimbangkan cadangan pembentukan Malaysia merupakan suatu perkara baik yang dapat membantu perkembangan dan pembangunan negeri Sabah sama ada dari segi politik, ekonomi dan juga sosial. Pembentukan Malaysia telah memberi peluang kepada Sabah bagi menguruskan hal-hal berkenaan imigresen yang diletakkan di bawah urusan Kerajaan Negeri. Oleh itu, perlu difahami bahawa bagi melaksanakan suatu rancangan yang besar memerlukan pengorbanan yang besar dan memerlukan usaha yang berterusan agar apa yang telah dirancang tidak menjadi sia-sia. Dalam pembentukan Malaysia sendiri, masalah antara Kerajaan Pusat dan Negeri juga sering berlaku seperti apa yang pernah terjadi antara Singapura dengan Kerajaan Pusat sehinggalah keputusan diambil bagi menggugurkan Singapura dari Persekutuan Malaysia pada tahun 1965.

Nota

- ¹ Zuhlilmi Paidi & Rohani Abdul Ghani, 2003, *Pendidikan Negara Bangsa*, Pahang: PTS Publication & Distributor Sdn. Bhd, hlm. 93 – 94.
- ² Mohd. Noor bin Abdullah, 1979, *Kemasukan Sabah & Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia*, Kuala Lumpur Dewan Bahasa dan Pustaka, hlm. 35.
- ³ James P. Ongkili, 1985, *Nation-Building in Malaysia 1946 – 1974*, Singapura: Oxford University Press, hlm. 151.
- ⁴ R.S. Milne & Diane K. Mauzy, 1978, *Politics and Government in Malaysia*. Singapore: Times Book International, hlm. 28.
- ⁵ *Ibid.* Hlm. 47 – 48.
- ⁶ Zuhlilmi Paidi & Rohani Abdul Ghani, *op cit.*, hlm 93 – 98.
- ⁷ James P. Ongkili, 1967, *The Borneo Response to Malaysia 1961 – 1963*, Singapura: Donald Moore Press Ltd. hlm. 23.
- ⁸ James P. Ongkili, *Nation-Building in Malaysia 1946 – 1974, op cit.*, hlm. 161.
- ⁹ Mohd. Noor bin Abdullah, *op cit.*, hlm. 43.
- ¹⁰ James P. Ongkili, *The Borneo response to Malaysia 1961 – 1963, op cit.*, hlm. 163.
- ¹¹ Mohd. Noor bin Abdullah, *op cit.*, hlm 49.
- ¹² James P. Ongkili, *Nation-Building in Malaysia 1946 – 1974, op cit.*, hlm. 163.
- ¹³ R. S. Milne & Diane K. Mauzy, *op cit.*, hlm. 63.
- ¹⁴ Zuhlilmi Paidi & Rohani Abdul Ghani, *op cit.*, hlm. 102.
- ¹⁵ Mohd. Noor bin Abdullah. 1979. *Kemasukan Sabah dan Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia*, hlm. 74.
- ¹⁶ Mohd. Salleh Abas. *Prinsip Perlembagaan & Pemerintahan di Malaysia*, hlm. 24.
- ¹⁷ Zuhlilmi Paidi & Rohani Abdul Ghani. 2003. *Pendidikan Negara Bangsa*, hlm. 106.
- ¹⁸ Jeffrey G. Kitingan & Maximus J. Ongkili. 1986. *Sabah 25 years later 1963 – 1988*, hlm. 4.
- ¹⁹ *Ibid.*, hlm 4.
- ²⁰ Dayu Sansalu. 2008. *Kadazandusun di Sabah: Pendidikan dan Proses Pemodenan 1881 – 1967*, hlm. 322.
- ²¹ Willard A. Hanna. 1964. *The Formation of Malaysia: New Factor in World Politics*, hlm. 37.
- ²² Parti yang ditubuhkan oleh orang Cina di Sabah bagi kepentingan ekonomi. Mendapat sokongan kewangan dari Hong Kong dan Singapura.
- ²³ Mohd. Noor bin Abdullah. 1979. *Kemasukan Sabah & Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia*, hlm. 58.
- ²⁴ M.O. Ariff, *The Philippines Claim to Sabah: Its Historical Legal & Political Implications*, Kuala Lumpur: hlm. 56.
- ²⁵ *Ibid.*, hlm. 56 – 57.
- ²⁶ Mohd. Salleh Abas, 1997, *Prinsip Perlembagaan dan Pemerintahan di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, hlm. 30.
- ²⁷ Mohd. Noor bin Abdullah, hlm. 87.

Rujukan

- Agreement concluded between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Federation of Malaya, North Borneo, Sarawak and Singapore*. July 1963. Presented to Parliament by the Secretary of State for Commonwealth Relations and Secretary of State for the Colonies by Command of Her Majesty. London: Her Majesty Stationery Office.
- Dayu Sansalu. (2008). *Kadazandusun di Sabah: Pendidikan dan proses pemodenan 1881 – 1967*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- James P. Ongkili. (1985). *Nation-building in Malaysia 1946 – 1974*. Singapura: Oxford University Press.
- _____. (1967). *The Borneo response to Malaysia 1961 – 1963*. Singapura: Donald Moore Press Ltd.
- Jeffrey G. Kitingan & Maximus J. Ongkili. (1986). *The past and future in perspective*. Kota Kinabalu: Institute for Development.
- _____. (1986). *Sabah 25 years later 1963 – 1988*. Kota Kinabalu: Institute for Development.
- Kassim Thukiman. (2002). *Perspektif sejarah & politik*. Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.
- Mohd. Isa Othman. (2000). *Sejarah Malaysia 1800 – 1963*. Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributor Sdn. Bhd.
- Mohd. Noor bin Abdullah. (1979). *Kemasukan Sabah & Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- M.O. Ariff. (1970). *The Philippines claim to Sabah: Its historical legal & political implications*. Kuala Lumpur.
- R.S. Milne & Diane K. Mauzy. (1978). *Politics and government in Malaysia*. Singapore: Times Book International.
- Willard A. Hanna. (1964). *The formation of Malaysia: New factor in world politics*. New York: American Universities Field Staff, Inc.
- Zulhilmi Paidi & Rohani Abdul Ghani. (2003). *Pendidikan negara bangsa*. Pahang: PTS Publication & Distributor Sdn. Bhd.

